



VI Jornada Mundial dels pobres

13 de novembre de 2022

**Missatge del Sant Pare
Francesc**



**Església Arxidiocesana
de Barcelona**

«JESUCRIST ES VA FER POBRE PER VOSALTRES»

(cf. 2 Co 8,9)

Missatge del sant pare Francesc per a la VI Jornada Mundial dels Pobres 2022

13 de novembre de 2022

«Jesucrist es va fer pobre per vosaltres» (cf. 2Co 8,9). Amb aquestes paraules l'apòstol Pau s'adreça als primers cristians de Corint, per a donar fonament al seu compromís solidari amb els germans necessitats. La Jornada Mundial dels Pobres es presenta també enguany com una sana provocació per a ajudar-nos a reflexionar sobre el nostre estil de vida i sobre tantes pobreses del moment present.

Alguns mesos enrere, el món sortia de la tempesta de la pandèmia, mostrant signes de recuperació econòmica que portarien alleujament a milions de persones empobrides per la pèrdua de treball. S'entreveu una mica de serenitat que, sense oblidar el dolor per la pèrdua dels éssers estimats, prometia finalment poder tornar a les relacions interpersonals directes, a retrobar-nos sense limitacions o restriccions. I és llavors que ha aparegut en l'horitzó una nova catàstrofe, destinada a imposar al món un escenari diferent.

La guerra a Ucraïna va venir a afegir-se a les guerres regionals que en aquests anys estan portant mort i destruccions. Però aquí el quadre es presenta més complex per la directa intervenció d'una “superpotència”, que pretén imposar la seva voluntat contra el principi d'autodeterminació dels pobles. Es repeteixen escenes de tràgica memòria i una vegada més el xantatge recíproc d'alguns poderosos fa emmudir la veu de la humanitat que invoca la pau.

2. Quants pobres genera la insensatesa de la guerra! Onsevulga que es miri es constata que la violència afecta els indefensos i els més dèbils. Deportació de milers de persones, especialment nens i nenes, per a desarrelar-los i imposar-los una altra identitat. Esdevenen actuals les paraules del Salmista davant la destrucció de Jerusalem i l'exili dels joves hebreus: «Vora els rius de Babilònia ens assèiem i ploràvem d'enyorança de Sió; teníem penjades les lires als salzes de dins la ciutat. Allà volien que cantéssim els qui ens havien deportat, ens demanaven cants de festa els qui ens havien entristit: “Canteu-nos algun càntic de Sió.” Com podíem cantar cants del Senyor en una terra estrangera?» (Sl 137,1-4).

Són milions les dones, els infants, els ancians obligats a desafiar el perill de les bombes per tal de posar-se fora de perill cercant ajuda com a refugiats als països veïns. Els qui resten a les zones de conflicte conviuen cada dia amb la por i la manca d'aliments, aigua, atenció mèdica i sobretot estima. En aquestes situacions, la raó s'enfosqueix i els qui pateixen les conseqüències són moltes persones comunes, que se sumen al ja gran nombre d'indigents. Com podem donar una resposta adequada que porti alleujament i pau a tantes persones deixades a mercè de la incertesa i de la precarietat?

3. En aquest context tan contradictori s'emmarca la VI Jornada Mundial dels Pobres, amb la invitació —treta de l'apòstol Pau— a tenir la mirada fixada en Jesús, el qual «essent ric, es va fer pobre per vosaltres, perquè us enriquíssiu amb la seva pobresa» (2Co 8,9). En la seva visita a Jerusalem, Pau s'havia trobat amb Pere, Jaume i Joan, els quals li havien demanat que no s'oblidés dels pobres. La comunitat de Jerusalem, efectivament, es trobava en greus dificultats per la carestia que assolava el país, i l'Apòstol s'havia preocupat immediatament d'organitzar una gran col·lecta en favor dels pobres. Els cristians de Corint es van mostrar molt sensibles i disponibles. Per indicació de Pau, cada primer dia de la setmana recollien el que havien aconseguit estalviar i tots eren molt generosos.

Com si el temps no hagués transcorregut des d'aquell moment, també nosaltres cada diumenge, durant la celebració de la santa Eucaristia, fem el mateix gest, posant en comú les nostres ofrenes per tal que la comunitat pugui proveir les exigències dels més pobres. És un signe que els cristians sempre han fet amb alegria i sentit de la responsabilitat, per tal que a cap germana o germà no li manqui el que necessita. Ho testimonia ja sant Justí, el qual, en el segon segle, en explicar la celebració dominical dels cristians a l'emperador Antoni Pius, escrivia així: «En el dia anomenat “del sol” es reuneixen tots junts, habitants de la ciutat o del camp, i es llegeixen les memòries dels Apòstols o els escrits dels profetes segons quin sigui el permís del temps. [...] Després es fa la fracció i distribució dels elements consagrats a cadascú i a través dels diaques s'envia als qui són absents. Els qui tenen recursos i els qui ho volen donen lliurement, cadascú allò que vol, i allò que es recull es diposita al sacerdot, el qual socorre els orfes, les vídues i qui és indigent per malaltia o per qualsevol altra causa, els empresonats, els estrangers que hi hagi entre nosaltres: en resum, té cura de qualsevol que estigui en necessitat» (Primera apologia, LXVII, 1-6).

4. De retorn a la comunitat de Corint, després de l'entusiasme inicial, el seu compromís va començar a disminuir i la iniciativa proposada per l'Apòstol va perdre força. És aquest el motiu que estimula Pau a escriure de manera apassionada insistint a la col·lecta: «Hauríeu d'acabar-la, perquè aquella ferma decisió vagi seguida de la realització plena, en la mesura de les vostres possibilitats» (2Co 8,11).

Penso en aquest moment en la disponibilitat que, en els darrers anys, ha mogut poblacions senceres a obrir les portes per acollir milions de refugiats de les guerres a l'Orient mitjà, a l'Àfrica Central i ara a Ucraïna. Les famílies han obert de bat a bat les seves cases per a fer espai a altres famílies, i les comunitats han rebut amb generositat moltes dones i nens per a oferir-los la seva dignitat. Però mentre més dura el conflicte, més se n'agregen les conseqüències. Als pobles que acullen els resulta cada vegada més difícil donar continuïtat a l'ajuda; les famílies i les comunitats comencen a sentir el pes d'una situació que va més enllà de l'emergència. Aquest és el moment de no cedir i de renovar la motivació inicial. Allò que hem començat necessitat ser portat a compliment amb la mateixa responsabilitat.

5. La solidaritat, efectivament, és precisament això: compartir el poc que tenim amb aquells que no tenen res, per tal que ningú no pateixi. Mentre més creix el sentit de comunitat i de comunió com a estil de vida, majorment es desenvolupa la solidaritat. Per altra part, cal considerar que hi ha països on, a les últimes dècades, s'ha produït un augment important del benestar per a moltes famílies que han aconseguit un estat de vida segur. Aquest és un resultat positiu gràcies a la iniciativa privada i a lleis que han donat suport al creixement econòmic articulat amb un incentiu concret a les polítiques familiars i a la responsabilitat social. Que el patrimoni de seguretat i estabilitat aconseguit pugui ara ser compartit amb aquells que s'han vist obligats a abandonar la seva llar i el seu país per a salvar-se i sobreviure. Com a membres de la societat civil, mantinguem viva la crida als valors de llibertat, responsabilitat, fraternitat i solidaritat. I com a cristians trobem sempre en la caritat, en la fe i en l'esperança el fonament del nostre ser i el nostre actuar.

6. És interessant observar que l'Apòstol no vol obligar els cristians forçant-los a una obra de caritat. De fet, escriu: «No parlo així per donar-vos un manament» (2Co 8,8); més aviat pretén «donar a la prova la sinceritat» del seu amor en l'atenció i sol·licitud pels pobres (cf. *ibid.*). Com a fonament de la petició de Pau hi ha certament la necessitat d'una ajuda concreta, però la seva intenció va més enllà. Ell convida a fer la col·lecta perquè sigui un signe de l'amor, tal com ho ha testimoniat

Jesús mateix. En definitiva, la generositat envers els pobres troba la seva motivació més forta en l'elecció del Fill de Déu que va voler fer-se pobre ell mateix.

L'Apòstol, efectivament, no tem afirmar que aquesta elecció de Crist, aquest “despullament” seu, és una “gràcia”, encara més, «la generositat de nostre Senyor Jesucrist» (2Co 8,9), i només acollint-la podem donar expressió concreta i coherent a la nostra fe. L'ensenyament de tot el Nou Testament té la seva unitat entorn a aquest tema, que també es reflecteix en les paraules de l'apòstol Jaume: «Poseu en pràctica la Paraula i no us limiteu a escoltar-la, que us enganyaríeu a vosaltres mateixos. Perquè el qui escolta la Paraula i no la posa en pràctica s'assembla a un home que contempla la seva pròpia cara en un mirall: es mira, se'n va i a l'instant s'oblida de la cara que feia. En canvi, el qui s'emmiralla en la llei perfecta, la llei de la llibertat, i hi persevera —no pas escoltant-la i després oblidant-la, sinó posant-la en pràctica—, aquest serà feliç de practicar-la (Jm 1,22-25).

7. Davant els pobres no es fa retòrica, sinó que es posen mans a l'obra i es practica la fe involucrant-se directament, sense delegar en ningú. A vegades, en canvi, pot prevaldre una forma de relaxament, i això condueix a comportaments incoherents, com la indiferència envers els pobres. Passa també que alguns cristians, per una afecció excessiva al diner, s'enfanguen en el mal ús dels béns i del patrimoni. Són situacions que manifesten una fe dèbil i una esperança feble i miop.

Sabem que el problema no és el diner en si, perquè aquest forma part de la vida quotidiana i de les relacions socials de les persones. Més aviat, hem de reflexionar sobre el valor que té el diner per a nosaltres: no pot convertir-se en un absolut, com si fos el fi principal. Aquesta afecció impedeix observar amb realisme la vida de cada dia i enterboleix la mirada, impeding veure les necessitats dels altres. No hi ha res més nociu que li pugui passar a un cristià i a una comunitat que ser enlluernats per l'ídol de la riquesa, que acaba encadenant a una visió de la vida efímera i fracassada.

Per tant, no es tracta de tenir un comportament assistencialista envers els pobres, com acostuma a passar; cal, en canvi, fer un esforç perquè a ningú no li manqui allò necessari. L'activisme no salva, sinó l'atenció sincera i generosa que permet acostarse a un pobre com a un germà que m'allarga la mà per tal que jo desperti de la letargia en què he caigut. Per això, «ningú no hauria de dir que es manté lluny dels pobres perquè les seves opcions de vida impliquen parar més atenció a altres assumptes. Aquesta és una excusa freqüent en ambients acadèmics, empresarials o professionals, i fins i tot eclesials. [...] Ningú no pot sentir-se exceptuat de la

preocupació pels pobres i per la justícia social» (Exhor. Ap. *Evangelii gaudium*, 201). És urgent trobar nous camins que puguin anar més enllà del marc d'aquelles polítiques socials «concebudes com una política envers els pobres, però mai amb els pobres, mai dels pobres i molt menys inserida en un projecte que reunifiqui els pobres» (Carta enc. *Fratelli tutti*, 169). En canvi, cal tendir a assumir l'actitud de l'Apòstol que podia escriure als corintis: «No seria just que, per alleujar els altres, patíssiu estretors: hi ha d'haver igualtat» (2Co 8,13).

8. Hi ha una paradoxa que avui com en el passat és difícil d'acceptar, perquè contrasta amb la lògica humana: hi ha una pobresa que enriqueix. Fent referència a la “gràcia” de Jesucrist, Pau vol confirmar allò que Ell mateix va predicar, és a dir, que la veritable riquesa no consisteix a acumular «tresors aquí a la terra, on les arnes i els corcs els fan malbé i els lladres entren i els roben» (Mt 6,19), sinó en l'amor recíproc que ens fa portar les càrregues els uns dels altres per tal que ningú no quedi abandonat o exclòs. L'experiència de debilitat i limitació que hem viscut en els darrers anys, i ara la tragèdia d'una guerra amb repercussions globals, ens ha d'ensenyar una cosa decisiva: no estem en el món per a sobreviure, sinó perquè a tots se'ls permeti tenir una vida digna i feliç. El missatge de Jesús ens mostra el camí i ens fa descobrir que hi ha una pobresa que humilia i mata, i hi ha una altra pobresa, la seva, que ens allibera i ens fa feliços.

La pobresa que mata és la misèria, filla de la injustícia, l'explotació, la violència i la injusta distribució dels recursos. És una pobresa desesperada, sense futur, perquè la imposa la cultura del rebuig que no ofereix perspectives ni sortides. És la misèria que, mentre constreny la condició d'extrema pobresa, també afecta la dimensió espiritual que, encara que sovint sigui descuidada, no per això no existeix o no compta. Quan l'única llei és la del càlcul dels guanys al final del dia, llavors no hi ha fre per a passar a la lògica de l'explotació de les persones: els altres no són només mitjans. No hi ha més sous justos, hores de treball justes, i es creen noves formes d'esclavatge, sofertes per persones que no tenen altra alternativa i han d'acceptar aquesta injustícia verinosa per tal d'obtenir el mínim per al seu manteniment.

La pobresa que allibera, en canvi, és la que se'ns presenta com una elecció responsable per a alleugerir el llast i centrar-nos en l'essencial. De fet, es pot trobar fàcilment aquella sensació d'insatisfacció que molts experimenten, perquè senten que els falta alguna cosa important i la cerquen com errants sense meta. Desitjosos de trobar allò que pugui satisfer-los, tenen necessitat d'orientar-se envers els petits, els dèbils, els pobres, per a comprendre finalment allò del que veritablement tenien

necessitat. L'encontre amb els pobres permet posar fi a moltes angoixes i pors inconsistents, per arribar a allò que realment importa en la vida i que ningú no ens pot robar: l'amor veritable i gratuït. Els pobres, en realitat, abans que ser objecte de la nostra almoïna, són subjectes que ens ajuden a alliberar-nos dels lligams de la inquietud i la superficialitat.

Un pare i doctor de l'Església, sant Joan Crisòstom, en els escrits del qual es troben fortes denúncies contra el comportament dels cristians envers els més pobres, va escriure: «Si no pots creure que la pobresa t'enriqueix, pensa en el teu Senyor i deixa de dubtar d'això. Si Ell no hagués estat pobre, tu no series ric; això és extraordinari, que de la pobresa en vagi sorgir riquesa abundant. Pau vol dir aquí amb "riqueses" el coneixement de la pietat, la purificació dels pecats, la justícia, la santificació i altres mil coses bones que ens han estat donades ara i sempre. Tot això ho tenim gràcies a la pobresa» (Homilies sobre la II Carta als Corintis 17,1).

9. El text de l'Apòstol al qual es refereix aquesta VI Jornada Mundial dels Pobres presenta la gran paradoxa de la vida de fe: la pobresa de Crist ens fa rics. Si Pau va poder donar aquest ensenyament —i l'Església difondre'l i testimoniar-lo al llarg dels segles— és perquè Déu, en el seu Fill Jesús, va elegir i seguir aquest camí. Si ell es va fer pobre per nosaltres, llavors la nostra vida mateixa s'il·lumina i es transforma, i adquireix un valor

que el món no coneix ni pot donar. La riquesa de Jesús és el seu amor, que no es tanca a ningú i va a l'encontre de tots, especialment dels qui són marginats i privats del necessari. Per amor es va despullar a ell mateix i va assumir la condició humana. Per amor es va fer servent obedient, fins a morir i morir en creu (cf. Fl 2,6-8). Per amor es va fer «pa de vida» (Jn 6,35), per tal que a ningú no li falti el necessari i pugui trobar l'aliment que nodreix per a la vida eterna. També en els nostres dies sembla difícil, com ho va ser llavors per als deixebles del Senyor, acceptar aquest ensenyament (cf. Jn 6,60); però la paraula de Jesús és clara. Si volem que la vida venci la mort i la dignitat sigui rescatada de la injustícia, el camí és el seu: és seguir la pobresa de Jesucrist, compartint la vida per amor, partint el pa de la pròpia existència amb els germans i germanes, començant pels més petits, els qui estan mancats del necessari, per tal que es creï la igualtat, s'alliberi els pobres de la misèria i els rics de la vanitat, ambdós sense esperança.

10. El 15 de maig passat vaig canonitzar el germà Charles de Foucauld, un home que, havent nascut ric, va renunciar a tot per a seguir Jesús i fer-se amb Ell pobre i germà de tots. La seva vida eremítica, primer a Natzaret i després al desert del

Sàhara, feta de silenci, pregària i compartició, és un testimoniatge exemplar de la pobresa cristiana. Ens farà bé meditar en aquestes paraules seves: «No menyspreem els pobres, els petits, els treballadors; ells no sols són els nostres germans en Déu, sinó que són també aquells que de la manera més perfecta imiten Jesús en la seva vida exterior. Ells ens representen perfectament Jesús, l'Obrer de Natzaret. Són els primogènits entre els escollits, els primers cridats al bressol del Salvador. Van ser la companyia habitual de Jesús, des del seu naixement fins a la mort [...]. Honrem-los, honrem en ells les imatges de Jesús i dels seus sants pares [...]. Prenem per a nosaltres [la condició] que Ell va prendre per a ell mateix [...]. No deixem mai de ser pobres en tot, germans dels pobres, companys dels pobres, siguem els més pobres dels pobres com Jesús, i com Ell estimem els pobres i envoltem-nos d'ells» (Comentari a l'Evangeli de Lluc, Meditació 263).¹

Per al germà Charles aquestes no van ser només paraules, sinó un estil de vida concret, que el va portar a compartir amb Jesús el do de la vida mateixa.

Que aquesta VI Jornada Mundial dels Pobres es converteixi en una oportunitat de gràcia, per a fer un examen de consciència personal i comunitari, i preguntar-nos si la pobresa de Jesucrist és la nostra companya fidel de vida.

Francesc

Roma, Sant Joan del Laterà, 13 de juny de 2022
Memòria de sant Antoni de Pàdua

¹ Meditació n. 263 sobre Lc 2,8-20: C. DE FOUCAULD, *La Bonté de Dieu. Méditations sur les saints Evangiles* (1), Nouvelle Cité, Montrouge 1996, 214-216.

«JESUCRISTO SE HIZO POBRE POR USTEDES» »
(cf. 2 Co 8,9)

Mensaje del santo padre Francisco para a la VI Jornada Mundial de los Pobres 2022 13 de noviembre de 2022

«Jesucristo se hizo pobre por ustedes» (cf. 2 Co 8,9). Con estas palabras el apóstol Pablo se dirige a los primeros cristianos de Corinto, para dar fundamento a su compromiso solidario con los hermanos necesitados. La Jornada Mundial de los Pobres se presenta también este año como una sana provocación para ayudarnos a reflexionar sobre nuestro estilo de vida y sobre tantas pobreza del momento presente.

Algunos meses atrás, el mundo estaba saliendo de la tempestad de la pandemia, mostrando signos de recuperación económica que traerían alivio a millones de personas empobrecidas por la pérdida del empleo. Se vislumbraba un poco de serenidad que, sin olvidar el dolor por la pérdida de los seres queridos, prometía finalmente poder regresar a las relaciones interpersonales directas, a reencontrarnos sin limitaciones o restricciones. Y es entonces que ha aparecido en el horizonte una nueva catástrofe, destinada a imponer al mundo un escenario diferente.

La guerra en Ucrania vino a agregarse a las guerras regionales que en estos años están trayendo muerte y destrucción. Pero aquí el cuadro se presenta más complejo por la directa intervención de una “superpotencia”, que pretende imponer su voluntad contra el principio de autodeterminación de los pueblos. Se repiten escenas de trágica memoria y una vez más el chantaje recíproco de algunos poderosos acalla la voz de la humanidad que invoca la paz.

2. ¡Cuántos pobres genera la insensatez de la guerra! Dondequiera que se mire, se constata cómo la violencia afecta a los indefensos y a los más débiles. Deportación de miles de personas, especialmente niños y niñas, para desarraigarlos e imponerles otra identidad. Se vuelven actuales las palabras del Salmista ante la destrucción de Jerusalén y el exilio de los jóvenes hebreos: «Junto a los ríos de Babilonia / nos sentábamos a llorar, / acordándonos de Sión. / En los sauces de las orillas / teníamos colgadas nuestras cítaras. / Allí nuestros carceleros / nos pedían cantos, / y nuestros opresores, alegría. / [...] ¿Cómo podíamos cantar un canto del Señor / en tierra extranjera?» (Sal 137,1-4).

Son millones las mujeres, los niños, los ancianos obligados a desafiar el peligro de las bombas con tal de ponerse a salvo buscando amparo como refugiados en los países vecinos. Los que permanecen en las zonas de conflicto, conviven cada día con el miedo y la falta de alimentos, agua, atención médica y sobre todo de cariño. En estas situaciones, la razón se oscurece y quienes sufren las consecuencias son muchas personas comunes, que se suman al ya gran número de indigentes. ¿Cómo dar una respuesta adecuada que lleve alivio y paz a tantas personas, dejadas a merced de la incertidumbre y la precariedad?

3. En este contexto tan contradictorio se enmarca la VI Jornada Mundial de los Pobres, con la invitación —tomada del apóstol Pablo— a tener la mirada fija en Jesús, el cual «siendo rico, se hizo pobre por nosotros, a fin de enriquecernos con su pobreza» (2Co 8,9). En su visita a Jerusalén, Pablo se había encontrado con Pedro, Santiago y Juan, quienes le habían pedido que no se olvidara de los pobres. La comunidad de Jerusalén, en efecto, se encontraba en graves dificultades por la carestía que azotaba al país, y el Apóstol se había preocupado inmediatamente de organizar una gran colecta en favor de los pobres. Los cristianos de Corinto se mostraron muy sensibles y disponibles. Por indicación de Pablo, cada primer día de la semana recogían lo que habían logrado ahorrar y todos eran muy generosos.

Como si el tiempo no hubiera transcurrido desde aquel momento, también nosotros cada domingo, durante la celebración de la Santa Eucaristía, realizamos el mismo gesto, poniendo en común nuestras ofrendas para que la comunidad pueda proveer a las exigencias de los más pobres. Es un signo que los cristianos siempre han realizado con alegría y sentido de responsabilidad, para que a ninguna hermana o hermano le falte lo necesario. Lo atestigua ya san Justino, que, en el segundo siglo, explicando la celebración dominical de los cristianos al emperador Antonio Pío, escribía así: «En el día llamado “del Sol” se reúnen todos juntos, habitantes de la ciudad o del campo, y se leen las memorias de los Apóstoles o los escritos de los profetas según el tiempo lo permita. [...] Luego se hace la fracción y distribución de los elementos consagrados a cada uno y a través de los diáconos se envía a los ausentes. Los adinerados y los que lo desean dan libremente, cada uno lo que quiere y lo que se recoge viene depositado con el sacerdote. Este socorre a los huérfanos, a las viudas, y a quien es indigente por enfermedad o por cualquier otra causa, a los encarcelados, a los extranjeros que se encuentran entre nosotros: en resumen, tiene cuidado de cualquiera que esté en necesidad» (Primera Apología, LXVII, 1-6).

4. Regresando a la comunidad de Corinto, después del entusiasmo inicial, su compromiso comenzó a disminuir y la iniciativa propuesta por el Apóstol perdió

fuerza. Es este el motivo que estimula a Pablo a escribir de manera apasionada insistiendo en la colecta, «llévenla ahora a término, para que los hechos respondan, según las posibilidades de cada uno, a la decisión de la voluntad» (2 Co 8,11).

Pienso en este momento en la disponibilidad que, en los últimos años, ha movido a enteras poblaciones a abrir las puertas para acoger millones de refugiados de las guerras en Oriente Medio, en África central y ahora en Ucrania. Las familias han abierto de par en par sus casas para hacer espacio a otras familias, y las comunidades han recibido con generosidad tantas mujeres y niños para ofrecerles la debida dignidad. Sin embargo, mientras más dura el conflicto, más se agravan sus consecuencias. A los pueblos que acogen les resulta cada vez más difícil dar continuidad a la ayuda; las familias y las comunidades empiezan a sentir el peso de una situación que va más allá de la emergencia. Este es el momento de no ceder y de renovar la motivación inicial. Lo que hemos comenzado necesita ser llevado a cumplimiento con la misma responsabilidad.

5. La solidaridad, en efecto, es precisamente esto: compartir lo poco que tenemos con quienes no tienen nada, para que ninguno sufra. Mientras más crece el sentido de comunidad y de comunión como estilo de vida, mayormente se desarrolla la solidaridad. Por otra parte, es necesario considerar que hay países donde, en las últimas décadas, se ha producido un importante aumento del bienestar para muchas familias, que han alcanzado un estado de vida seguro. Este es un resultado positivo debido a la iniciativa privada y a leyes que han apoyado el crecimiento económico articulado con un incentivo concreto a las políticas familiares y a la responsabilidad social. El patrimonio de seguridad y estabilidad logrado pueda ahora ser compartido con aquellos que se han visto obligados a abandonar su hogar y su país para salvarse y sobrevivir. Como miembros de la sociedad civil, mantengamos vivo el llamado a los valores de libertad, responsabilidad, fraternidad y solidaridad. Y como cristianos encontremos siempre en la caridad, en la fe y en la esperanza el fundamento de nuestro ser y nuestro actuar.

6. Es interesante observar que el Apóstol no quiere obligar a los cristianos forzándolos a una obra de caridad. De hecho, escribe: «Esta no es una orden» (2 Co 8,8); más bien, pretende “manifestar la sinceridad” de su amor en la atención y solicitud por los pobres (cf. *ibíd.*). Como fundamento de la petición de Pablo está ciertamente la necesidad de una ayuda concreta, pero su intención va más allá. Él invita a realizar la colecta para que sea un signo del amor, tal como lo ha testimoniado el mismo Jesús. En definitiva, la generosidad hacia los pobres

encuentra su motivación más fuerte en la elección del Hijo de Dios que quiso hacerse pobre Él mismo. El Apóstol, en efecto, no teme afirmar que esta elección de Cristo, este “despojo” suyo, es una «gracia», más aún, «la gracia de nuestro Señor Jesucristo» (2 Co 8,9), y sólo acogéndola podemos dar expresión concreta y coherente a nuestra fe. La enseñanza de todo el Nuevo Testamento tiene su unidad en torno a este tema, que también se refleja en las palabras del apóstol Santiago: «Pongan en práctica la Palabra y no se contenten sólo con oírla, de manera que se engañen a ustedes mismos. El que oye la Palabra y no la practica, se parece a un hombre que se mira en el espejo, pero en seguida se va y se olvida de cómo es. En cambio, el que considera atentamente la Ley perfecta, que nos hace libres, y se aficiona a ella, no como un oyente distraído, sino como un verdadero cumplidor de la Ley, será feliz al practicarla» (St 1,22-25).

7. Frente a los pobres no se hace retórica, sino que se ponen manos a la obra y se practica la fe involucrándose directamente, sin delegar en nadie. A veces, en cambio, puede prevalecer una forma de relajación, lo que conduce a comportamientos incoherentes, como la indiferencia hacia los pobres. Sucede también que algunos cristianos, por un excesivo apego al dinero, se empantanaban en el mal uso de los bienes y del patrimonio. Son situaciones que manifiestan una fe débil y una esperanza endeble y miope.

Sabemos que el problema no es el dinero en sí, porque este forma parte de la vida cotidiana y de las relaciones sociales de las personas. Más bien, lo que debemos reflexionar es sobre el valor que tiene el dinero para nosotros: no puede convertirse en un absoluto, como si fuera el fin principal. Tal apego impide observar con realismo la vida de cada día y nubla la mirada, impidiendo ver las necesidades de los demás. Nada más dañino le puede acontecer a un cristiano y a una comunidad que ser deslumbrados por el ídolo de la riqueza, que termina encadenando a una visión de la vida efímera y fracasada.

Por lo tanto, no se trata de tener un comportamiento asistencialista hacia los pobres, como suele suceder; es necesario, en cambio, hacer un esfuerzo para que a nadie le falte lo necesario. No es el activismo lo que salva, sino la atención sincera y generosa que permite acercarse a un pobre como a un hermano que tiende la mano para que yo me despierte del letargo en el que he caído. Por eso, «nadie debería decir que se mantiene lejos de los pobres porque sus opciones de vida implican prestar más atención a otros asuntos. Ésta es una excusa frecuente en ambientes académicos, empresariales o profesionales, e incluso eclesiales. [...] Nadie puede sentirse

exceptuado de la preocupación por los pobres y por la justicia social» (Exhort. ap. *Evangelii gaudium*, 201). Es urgente encontrar nuevos caminos que puedan ir más allá del marco de aquellas políticas sociales «concebidas como una política hacia los pobres, pero nunca con los pobres, nunca de los

pobres y mucho menos inserta en un proyecto que reunifique a los pueblos» (Carta enc. *Fratelli tutti*, 169). En cambio, es necesario tender a asumir la actitud del Apóstol que podía escribir a los corintios: «No se trata de que ustedes sufran necesidad para que otros vivan en la abundancia, sino de que haya igualdad» (2 Co 8,13).

8. Hay una paradoja que hoy como en el pasado es difícil de aceptar, porque contrasta con la lógica humana: hay una pobreza que enriquece. Haciendo referencia a la “gracia” de Jesucristo, Pablo quiere confirmar lo que Él mismo predicó, es decir, que la verdadera riqueza no consiste en acumular «tesoros en la tierra, donde la polilla y la herrumbre los consumen, y los ladrones perforan las paredes y los roban» (Mt 6,19), sino en el amor recíproco que nos hace llevar las cargas los unos de los otros para que nadie quede abandonado o excluido. La experiencia de debilidad y limitación que hemos vivido en los últimos años, y ahora la tragedia de una guerra con repercusiones globales, nos debe enseñar algo decisivo: no estamos en el mundo para sobrevivir, sino para que a todos se les permita tener una vida digna y feliz. El mensaje de Jesús nos muestra el camino y nos hace descubrir que hay una pobreza que humilla y mata, y hay otra pobreza, la suya, que nos libera y nos hace felices.

La pobreza que mata es la miseria, hija de la injusticia, la explotación, la violencia y la injusta distribución de los recursos. Es una pobreza desesperada, sin futuro, porque la impone la cultura del descarte que no ofrece perspectivas ni salidas. Es la miseria que, mientras constriñe a la condición de extrema pobreza, también afecta la dimensión espiritual que, aunque a menudo sea descuidada, no por esto no existe o no cuenta. Cuando la única ley es la del cálculo de las ganancias al final del día, entonces ya no hay freno para pasar a la lógica de la explotación de las personas: los demás son sólo medios. No existen más salarios justos, horas de trabajo justas, y se crean nuevas formas de esclavitud, sufridas por personas que no tienen otra alternativa y deben aceptar esta venenosa injusticia con tal de obtener lo mínimo para su sustento.

La pobreza que libera, en cambio, es la que se nos presenta como una elección responsable para aligerar el lastre y centrarnos en lo esencial. De hecho, se puede encontrar fácilmente esa sensación de insatisfacción que muchos experimentan, porque sienten que les falta algo importante y van en su búsqueda como errantes sin una meta. Deseosos de encontrar lo que pueda satisfacerlos, tienen necesidad de orientarse hacia los pequeños, los débiles, los pobres para comprender finalmente aquello de lo que verdaderamente tenían necesidad. El encuentro con

los pobres permite poner fin a tantas angustias y miedos inconsistentes, para llegar a lo que realmente importa en la vida y que nadie nos puede robar: el amor verdadero y gratuito. Los pobres, en realidad, antes que ser objeto de nuestra limosna, son sujetos que nos ayudan a liberarnos de las ataduras de la inquietud y la superficialidad.

Un padre y doctor de la Iglesia, san Juan Crisóstomo, en cuyos escritos se encuentran fuertes denuncias contra el comportamiento de los cristianos hacia los más pobres, escribió: «Si no puedes creer que la pobreza te enriquece, piensa en tu Señor y deja de dudar de esto. Si Él no hubiera sido pobre, tú no serías rico; esto es extraordinario, que de la pobreza surgió abundante riqueza. Pablo quiere decir aquí con “riquezas” el conocimiento de la piedad, la purificación de los pecados, la justicia, la santificación y otras mil cosas buenas que nos han sido dadas ahora y siempre. Todo esto lo tenemos gracias a la pobreza» (Homilías sobre la II Carta a los Corintios, 17,1).

9. El texto del Apóstol al que se refiere esta VI Jornada Mundial de los Pobres presenta la gran paradoja de la vida de fe: la pobreza de Cristo nos hace ricos. Si Pablo pudo dar esta enseñanza —y la Iglesia difundirlo y testimoniarlo a lo largo de los siglos— es porque Dios, en su Hijo Jesús, eligió y siguió este camino. Si Él se hizo pobre por nosotros, entonces nuestra misma vida se ilumina y se transforma, y adquiere un valor que el mundo no conoce ni puede dar. La riqueza de Jesús es su amor, que no se cierra a nadie y va al encuentro de todos, especialmente de los que son marginados y privados de lo necesario. Por amor se despojó a sí mismo y asumió la condición humana. Por amor se hizo siervo obediente, hasta morir y morir en la cruz (cf. Flp 2,6-8). Por amor se hizo «pan de Vida» (Jn 6,35), para que a nadie le falte lo necesario y pueda encontrar el alimento que nutre para la vida eterna. También en nuestros días parece difícil, como lo fue entonces para los discípulos del Señor, aceptar esta enseñanza (cf. Jn 6,60); pero la palabra de Jesús es clara. Si queremos que la vida venza a la muerte y la dignidad sea rescatada de la injusticia, el camino es el suyo: es seguir la pobreza de Jesucristo, compartiendo la vida por amor, partiendo el pan de la propia existencia con los hermanos y hermanas, empezando por los más pequeños, los que carecen de lo necesario, para que se cree la igualdad, se libere a los pobres de la miseria y a los ricos de la vanidad, ambos sin esperanza.

10. El pasado 15 de mayo canonicé al hermano Charles de Foucauld, un hombre que, nacido rico, renunció a todo para seguir a Jesús y hacerse con Él pobre y hermano de todos. Su vida eremítica, primero en Nazaret y luego en el desierto del Sahara, hecha de silencio, oración y compartir, es un testimonio ejemplar de la pobreza cristiana. Nos hará bien meditar en estas palabras suyas: «No despreciemos a los pobres, a los pequeños, a los trabajadores; ellos no sólo son nuestros hermanos en Dios, sino que son también aquellos que del modo más perfecto imitan a Jesús en su vida exterior. Ellos nos representan perfectamente a Jesús, el Obrero de Nazaret. Son los primogénitos entre los elegidos, los primeros llamados a la cuna del Salvador. Fueron la compañía habitual de Jesús, desde su nacimiento hasta su muerte [...]. Honrémoslos, honremos en ellos las imágenes de Jesús y de sus santos padres [...]. Tomemos para nosotros [la condición] que Él tomó para sí mismo [...]. No dejemos nunca de ser pobres en todo, hermanos de los pobres, compañeros de los pobres, seamos los más pobres de los pobres como Jesús, y como Él amemos a los pobres y rodeémonos de ellos» (Comentario al Evangelio de Lucas, Meditación 263).¹ Para el hermano Charles estas no fueron sólo palabras, sino un estilo de vida concreto, que lo llevó a compartir con Jesús el don de la vida misma.

Que esta VI Jornada Mundial de los Pobres se convierta en una oportunidad de gracia, para hacer un examen de conciencia personal y comunitario, y preguntarnos si la pobreza de Jesucristo es nuestra fiel compañera de vida.

Francisco

Roma, San Juan de Letrán, 13 de junio de 2022,
Memoria de san Antonio de Padua

1 Meditación n. 263 sobre Lc 2,8-20: C. DE FOUCAULD, *La Bonté de Dieu. Méditations sur les saints Evangiles* (1), Nouvelle Cité, Montrouge 1996, 214-216



Església Arxidiocesana
de Barcelona